

„Értőn, a feladatra hangolódva”

A Macbethtel Újvidéken

„Te, nem is hittem volna, hogy ez az Újvidék ilyen gyönyörű.” A mondat Szakály Péteré, s teljes mértékben egyet kell értenünk vele, mint Szakály Péter Újvidéket meglepett-lelkesen műnösítő veledkezésével. S az itteni szellem nyitottságát akkor is megtapasztalhattuk, amikor a korszerű, csodaszép (és óriási) színházépület sűpedő szőnyeges folyosóin, különböző dekoratív „vendéglátó helyiségeiben” jártunk-keltünk, vagy éppen az ezer főt befogadó nagyteremben ültünk, publikumként a vörös fotelekben. Minden belgrádi és természetesen vajdasági napilap beharangozta a szegediek fellépését, láttuk a plakátokat, a kétnyelvű, alaposan megszerkesztett műsorfüzetet, s örömmel kellett észlelnünk: az attitűd szeretetteljes. A megbecsülésnek megfelelően akaró tisztességet, ennek igyekezetét szinte kikövetelőd.

Az itteni Szerb Népszínház és a szegedi teátrum között ugyan már négy éve áll fenn kapcsolat, ám közös dolgaik mintha csak az utóbbi szakaszban lennének fölgyorsulóban: a folyamat legújabb, biztató állomása volt a május 5-i vendégzereplés. Az operafesztivál befejeződését közvetlenül követően a fődíjas előadást, Verdi *Macbeth*-jét láthatta a bácskai közönség. Friss és reprezentáns magyarországi hozományt.

Az újvidéki Szerb Népszínház vezetőjének, *Dusan Belic* főigazgatójának álláspontja egyértelmű: a közvetlen művészi-kulturális kap-

csolatokon túl kiemelkedő politikai jelentősége is van az efféle kölcsönös fellépéseknek. Legalább annyira egyet kell értenünk vele, mint Szakály Péter Újvidéket meglepett-lelkesen műnösítő veledkezésével. S az itteni szellem nyitottságát akkor is megtapasztalhattuk, amikor a korszerű, csodaszép (és óriási) színházépület sűpedő szőnyeges folyosóin, különböző dekoratív „vendéglátó helyiségeiben” jártunk-keltünk, vagy éppen az ezer főt befogadó nagyteremben ültünk, publikumként a vörös fotelekben. Minden belgrádi és természetesen vajdasági napilap beharangozta a szegediek fellépését, láttuk a plakátokat, a kétnyelvű, alaposan megszerkesztett műsorfüzetet, s örömmel kellett észlelnünk: az attitűd szeretetteljes. A megbecsülésnek megfelelően akaró tisztességet, ennek igyekezetét szinte kikövetelőd.

Az első felvonás után záporoznak a vélemények: „fellelkesítő”, „grandiózus”. A második szünetben már itt az újvidéki tévé, *Nagy László* igazgató nyilatkozik. Az előadás után: „a szegediek értőn, tökéletesen a feladatra hangolódva tolmácsolják Verdit”. A főigazgató hozzáteszi, a szövegeket, úgy ahogy vannak, azonnal átvenné. Az opera-előadás közben elfigyeltem az itteni közönséget: *Misura Zsuzsa* szinte azonnal csatát nyert náluk, *Németh József*

tán valamivel később, de ugyanígy. Róla egyébként azt mondta *Belic*: „neki az istenről ezen a pályán minden megadatott. Meglehet, a világhír felé közeledő énekest láthattunk ma itt Újvidéken”. Meg szeretnék hívni őt is, *Misurát* is.

Valamirevaló magyar újságíró nem tagadhatja meg magát (ha kritikus, pláne nem): ne csak dicsérjenek már, könyörgöm. Kár, mondják, hogy a szegedi műszaknak nem volt több mersze (ideje, energiája, lehetősége?) jobban kihasználni az újvidéki színpad szcenikai adottságait, másfajta diszlemezés tán még nagyobb vizuális élményt, megkapóbb látványt biztosított volna.

Záradék: sajtótájékoztató szerdán a színházban. A belgrádi *Politika* itteni tudósítója olyan kedves hozzászólás, hogy szinte ki kéne húznom magam, mintha legalábbis én lettem volna *Malcolm* vagy minimum az orvos *Verdi* műveben. Legközelebb? — kérdezik. Valószínűleg októberben, újra itt, a szegedi operaprodukcióval. Konferencia után *Nagy László* még fogadja *Vladislav Radanovic*, a Vajdasági Tartományi Művelődési Titkárság (ez tulajdonképpen minisztériumot jelent) elnöke és *Dragoljub Siljegovic*, az újvidéki városi tanács elnöke is. Csomagolás, utolsó séta, utolsó kölkelezések. Igen, Újvidék tényleg gyönyörű. Így, különösen.

Domonkos László

Dokumentációs bázis — történészeknek

Úgy gondolom, ilyen szempontból a legmostohább helyzetben a történészek vannak, különösen a kelet-európai történelmével és a legújabb kor történéseivel foglalkozó kutatók. E problémát az egyetemen egy ízben ekként fogalmazta meg egyik marxista oktatónk: „1945-ig volt a történelem, utána következett a tudomány szocializmus.” Tény: a túl közeli történelemben erősebben érzeti hatását az ideológia, egymásba fonódik a történeti valóság, az irányadó elmélet és a propaganda.

A közeli történelem vizsgálatában az a legnagyobb veszély, hogy csak egy, szűk nézőpontból folytatja szemlélődését a kutató. Sokszor rá is van kényszerítve erre, hiszen oly kevés a becsülendő forrás. Ezért van nagy tisztelete minden eredeti, politikátörténetileg is fontos dokumentumnak, szóljon az a NEP gazdaságpolitikájáról, vagy a nyolcvanas évek kö-

Napjaink publicisztikájában gyakran találkozhatsz a panasszal: a szakmáját felelősséggel művelni igyekvő értelmiség nem juthat hozzá olyan dokumentumokhoz, forrásokhoz, alapművekhez, amelyek ismerete elengedhetetlen lenne az önképzéshez. Mondják — és jogosan hangoztatják —, hogy jelentős irodalom-elméleti, filozófiai, politológiai művek fordításai kéne nek olykor évtizedeket is. De még az eredeti nyelvű kiadványok is nehezen elérhetőek, arról nem is szólva, hogy olykor gátakat emelnek a beáramolni igyekvő értékes dolgozatok előtt is.

zép-európai nemzetiségi kérdéséről.

A szegedi tudományegyetem marxista oktatóinak, történészeinek, és hallgatói-

nak egy csoportja az ilyen nehezen hozzáférhető dokumentumok összegyűjtésével kis könyvtárat hozott létre. A dokumentációs bázis elnevezésű gyűjtemény katalógusában ma több mint 1300 című van, ezek egy része duplum. Február óta látogatható a könyvtár, elsősorban a Kelet-Európa története speciális képzésben részesülő egyetemisták, történészek érdeklődési joghallgatók, és fiatal oktatók veszik igénybe.

A gyűjtemény fáradhatatlan szervezője *Géczi József* adjunktus, hallgatói dokumentátora *Bellavics István*. Mindketten sokat tettek azért, hogy a politikai irodalom legfontosabb művei megismerhetőek, elemelhetőek lehetnek. A szegedi történészképzés jelentős állomása a dokumentációs bázis létrejöte.

D. I.

Szegedi diáksikerek a tanulmányi versenyen

Továbbtanulási felvételi vizsga nélkül

Az Országos Pedagógiai Intézet közölte az ez évi középiskolai tanulmányi verseny eredményeit. A szegedi középiskolák közül a Radnóti gimnáziumból nyolc, a Ságvári gimnáziumból három, a Déri szakközépiskolából egy tanuló került be az első tíz helyezett közé. Erdekessége az idei országos versenyek, hogy *Bordás Ferenc* és *Nikolényi Csaba* személyében két második osztályos tanuló is bekerült a tíz legjobb közé. A két tanuló ugyanis előrehozott vizsgájú osztályba jár, s mivel osztályvizsgát tettek a második osztály anyagából, indulhattak a rangos tanulmányi versenyen. Biológiából (II. kategória) első helyezett lett *Kovács Tibor*, második *Papp Tibor* (mindkettő Radnóti gimnázium,

tanár *Szolnoky Jenőné*.) A spanyol nyelvi verseny első helyezettje *Berta Tibor* (Radnóti gimnázium, tanára *László Sándor*). A matematika versenyben (I. kategória) második díjat kapott *Szűcs Róbert* (Déri Miksa ipari szakközépiskola, tanára *Kovács Lászlóné*), III. kategóriában harmadik helyezett lett *Bordás Ferenc* (Radnóti gimnázium, tanára *Simon Sándor*), a IV. kategóriában kilencedik lett *Lipták László* (Ságvári gimnázium, tanára *Pintér Lajosné* és *Hajnal Imre*).

Francia nyelvből (II. kategória) ötödik helyezett ért el *Agoston Annamária* (Ságvári gimnázium, tanára *Józsa György*). Az orosz nyelvi verseny III. kategóriájában nyolcadik helyezést ért el *Nikolényi Csaba* (Radnóti

gimnázium, tanára *Takács József*). Földrajzból hatodik helyezést ért el *Barta Géza* (Ságvári gimnázium, tanára *Ambrusné Bullás Rózsa*). A kémiai versenyben I. kategória) nyolcadik helyezett lett *Béteki Gusztáv* (Radnóti Gimnázium, tanára *Fehér Lászlóné*), a második kategóriában negyedik helyezett lett *Aranyos Attila* (Radnóti gimnázium, tanára *Meleg István*), hetedik helyezést ért el *Wéber Csaba* (Radnóti gimnázium, tanára *Fehér Lászlóné*).

Azok a tanulók akik az első tíz hely valamelyikét megszerezték, a felsőoktatási intézmény felvételi vizsgája alól mentesülnek, az érettség vizsgán pedig az adott tantárgyból vizsgamentességet élveznek és jeles minősítést kapnak

Kórusművek, opera, dzsessz

A Csongrád megyei rádiós zenei hét mai programja: *Ki nyer ma?* — Hódmezővásárhelyen, a Bagolyvár-teremben (Kossuth, 12 óra 30 perc).

A Magyar Rádió és Televízió Gyermekkórusának hangversenye a hódmezővásárhelyi belvárosi templomban. Orgonán közreműködik *Ruppert István*, vezényel *Reményi János* és *Thész Gabriella* (3. műsor, 17 óra 35 perc).

Verdi: *Macbeth*. A Szegedi Nemzeti Színház előadása, vezényel *Oberfrank Géza*. (3. műsor, 19 óra 5 perc).

*

A műfaj iránt érdeklődők tájékoztatására közöljük, hogy a rádióműsorban szombat estére hirdetett dzsesszhangverseny nem a JATE-klubban, hanem az egyetem aulájában lesz és 19 órakor kezdődik. A koncerten fellép *Uli Lenz*, aki tavaly megjelent *Midnight Candy* című lemezével került a

nyugatnémet dzsessz-zónatájakoztatására közöljük, hogy a rádióműsorban szombat estére hirdetett dzsesszhangverseny nem a JATE-klubban, hanem az egyetem aulájában lesz és 19 órakor kezdődik. A koncerten fellép *Uli Lenz*, aki tavaly megjelent *Midnight Candy* című lemezével került a

mantika hangzásával. Az esten fellep a nálunk ismert *Things* együttes (tagjai: *Lakatos Antal*, *Csányi Zoltán*, *Solti János*, *László Attila*, *Lattman Béla*, *Horváth Kornél*). A rádió (Pétfői, 21 óra 30 perc) a *Jugoszláv—Magyar Jazz Workshop* produkcióját követi: Az ütemszekció Újvidékről érkezik, *Alexander Dujin* (zongora), *Alexander Kravity* (bőgő), *Miroslav Karlovic* (dob), *Uros Setyev* (ütőhangszerek); a szólisták: *Lakatos Antal* és *Josip Kovács* (szaxofon). A JATE-klub tagsági igazolványával rendelkezők kedvezményt kapnak a koncertbelepőre.

A beteg beszélni tanul

Több tudomány segít

Tavaly ilyenkor *Marika* néni még négy nyelven beszélt, olvasott, fordított. Most anyanyelvén is alig tudja kifejezni magát. Görcsösen artikulál, többször nekirugaszkozik egy-egy szónak. Óriási erőfeszítés, szorgalom rejlik pedig amögött, hogy egy esztendő múltán egyszerű mondatok alkotására képes. Angolból, franciából, németből, oroszból egyetlen szóra sem emlékszik. Betegségét *afáziának* hívják.

Ha egy dohányost tüdőrák, hörghurut, szívinfarktus mumusával riogatunk, legfeljebb ideges lesz, ám szenvedélyt esze ágában sincs — csak mérsékelni sem. Nem tudom azonban, hogyan reagálna arra, hogy komoly esélye van beszédképességének teljes elvesztésére. A rengeteg cigarettát és a literszám elfogyasztott kávé hosszú távon gyakran okoz érszűkületet, köztudottan a leggyakoribb kórok egyikét. Ennek, ha az agyban jön létre, súlyos következményei vannak: elpusztul a beszédközpont, s az illető soha többet nem képes kimondani, a legrosszabb esetben megérteni sem a szavakat. Az említett beteg ötvenes, csinos asszony. Napi két dobozzal szívott, s alacsony vérnyomását serkentendő, számatlanul itta a duplakávé. Egy pillanat alatt történt: elsötétült előtte a világ, elvágódott. A kórházi ágyon ébredt. Őt napig lebegett éret és halál közt, végül megmelegült. Am elpusztult idegsejtjei nem regenerálódnak többé.

Fejérené Hegyi Agnes Szegeden — talán az országban is — az egyetlen klinikai

nyelvsz, s egyedüli a városban, aki az afáziás betegek rehabilitációjával foglalkozik. Logopédusként kezdte, majd elvégezte a JATE általános és alkalmazott nyelvészet szakát. A rehabilitáció ebben az esetben azt jelenti, hogy az agyszerült embernek újra kell kezdeni a beszédtanulást, meghozza, mivel a beszédközpontja végleg károsodott, az agynak olyan területeit hasznosítva, amelyek eddig más funkciókat láttak el. Ugy építik fel az új nyelvet, ahogy annak idején az elsajátítása történt, fokról fokra. A gyógy mód nagyon hasonlít a megkészt beszédfejlődésű gyerekek kezeléséhez. Az alapelv, hogy olyan helyzetet kell teremteni, amely érzelmi, indulati hatást vált ki. Kezdetben zenehallgatással együtt végzett tevékenységekkel rajzálással, festéssel próbálkoztak. Az új módszer a zene aktív feldolgozására épít: a közeledő vihar képzését, a kellemetlen élményt elutasító mozgással, a zene halkulását megkönnyebbülő mozdulattal kísérik. Minden hangulathoz magánhangzó társul; például az *ó* a csodáldozás, az *i* az öröm, az *a* a megnyugvás hangja. Ezzel tulajdonképpen a pár hónapos csecsemő nyelvi szintjére lépnek vissza, ám felszabadítják a súlyos beszédgátlást, kialakítják a hangadás örömeinek érzését. Sevegitenek a színek (a magas hangokat világos árnyalat-

tal, a mélyeket sötét színekkel jelzik), s a fonomimikai jelek is, melyek a hangképzés mozzanataira utalnak. Ez a legnehezebb folyamat. Az anyanyelvi hanganyagot betűképekkel helyettesítik. A következő lépésfokok, pár hónap elteltével, az egyszerű szavak összeállítása, majd egyre bonyolultabbak. A kezelés 4-5 esztendőig tart.

A világon mintegy 40 éve figyelnek komolyan az afáziára. Magyarországon csupán évtizede. Hogy milyen gyakori is ez a betegség, bizonyítja, hogy a fonetikai, fonológiai és logopédiai társaság létrehozta afáziaszekcióját, mely júniusban, Gyulán rendezendő konferenciáján teszi közzé az országos adatokat. A gyógyításhoz több tudományág összefogása szükséges: a logopédia és a nyelvészet, a pszichológia és az orvostudomány együttműködése. Egelőre hiányzik a hazai szakirodalom, nincs átfogó tanulmány, amely összevetné a nyelvi és a szervezeti felelőseket, teszt, melynek segítségével be lehetne sorolni a különböző nyelvi szintű afáziás betegeket — így a szakemberek úttörő munkát végeznek, erre pedig keveseknek jut energiája. A kezeléseket jelenleg az ideg-és elmeklinikán folynak — nem biztos, hogy a legmegfelelőbb helyszínen.

Marika ma már *La Fontaine*-meséket olvas. Azért epp ezeket, mert kevés bennük a színező elem, a díszítő frázis, melyek jelentését ki kellene találnia. A képes betűcsótár mindig keze ügyében van, hisz gyakran tévesztí a számokat, a hét napjait, a hosszabb mondatokat nemegyszer kézműveléssel fejézi be. Hogy a normális beszédállapotot megközelítőleg elérje, még hosszú évek kitartó küzdelme szükséges.

Varju Erika

Ankét a pszichiátriai ellátásról

A járóbetegek pszichiátriai ellátása a témája annak az ankétának, amelyet ma, pénteken 10 órai kezdettel rendeznek a SZOTE oktatói épületében. A Magyar Pszichiátriai Társaság és délmagyarországi tagozata közös tudományos ülésén először *Szilárd János* professzor, a SZOTE rektora, az Ideg- és Elmegógyászati Klinikai igazgatója *Súlypont* eltolódás és szemléletváltás a pszichiátriai ellátásban tart előadást. *Veér András* az Országos Ideg- és Elmegógyászati Intézet főigazgató főorvosa a pszichiátriai ellátás mai jellemzőiről és a további-

pés lehetőségeiről szolt. A pszichiátriai járóbetegellátás hazai helyzetét és fejlesztési lehetőségeit elemzi *Pável Magda*, az Országos Ideg- és Elmegógyászati Intézet Szervezési és Módszertani osztály vezető főorvosa. Ezt követően számol be *Biró Sándor* főorvos és *Bagdy Emőke* laboratórium-vezető pszichológus, az Országos Ideg- és Elmegógyászati Intézet új központi ambulanciájának működéséről. Végezetül *Ónody Sarolta*, a szegedi felnőttideg-gondozó intézet vezető főorvosa a 30 éves gondozó munkájáról, perspektíváiról tart előadást.

Megnyílt a filmfesztivál

Csütörtökön megkezdődött a 27. miskolci filmfesztivál. A hat napig tartó fesztiválon 67 alkotás — híradó, tudományos, dokumentum, animációs, ismeretterjesztő- és portréfilm — kerül a tizenegy tagú zsűri elé.

A fesztivál idején tartják meg a Rónai Sándor Művelődési Központban a VI. országos közművelődési filmforumot is. A 27. miskolci filmfesztivál, a díjak átadásával, május 12-én fejeződi be